

MİNİK TEMA EĞİTİM PROGRAMI

Önüm, arkam, sağım, solum toprak!

G. Mine Çelik
Burcu Meltem Arık Akyüz
Deniz Kahrıman Öztürk
Ezgi Fındık Tanrıbuyurdu
Ayşegül Ergül
Fatih Kezer
Tülin Güler
Gelengül Haktanır
Koray Haktanır

Minik TEMA: Toprak Dersem Çık!

Minik TEMA, T. C. Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğinde ve Türkiye Okul Öncesi Eğitimini Geliştirme Derneği'nin katkısıyla 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılında okul öncesi çocuklarına yönelik bir pilot program olarak başlatılan doğa eğitimi programıdır. 2011-2012 Eğitim Öğretim Yılında yenilenen ve 26 doğa etkinliği ile öğretmenlerimizle ve çocuklarımızla buluşan Minik TEMA, ilk iki yılda 50 ilde 422 okulda 20.000'i aşkın çocuğumuza ulaşmış, onları doğayla buluşturmuştur.

2012-2013 Eğitim Öğretim Yılında Minik TEMA'nın İstanbul uygulaması İstanbul Kalkınma Ajansı tarafından mali destek almaya hak kazanmıştır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ise programın okullarda uygulanmasını desteklemektedir. Minik TEMA İstanbul Projesinde 500 okul, yaklaşık 1000 sınıf ve 25.000 çocukla buluşulması hedeflenmektedir. Bu sayede, İstanbul gibi büyük, ancak kısıtlı yeşil alana sahip bir metropolde yaşayan çocuklarımız doğayla buluşma şansı elde edecektir. Desteklerinden dolayı İstanbul Kalkınma Ajansı ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne teşekkürü borç biliriz.

Minik TEMA: İçeride Çocuk Kalmasın!

Minik TEMA İstanbul Projesi, okulda çocukları sınıflardan çıkararak, evde ise bilgisayar ve TV başından kaldırarak doğal alanları keşfetmeye, doğayla anlamlı bir bağ kurmalarına ve duyarlarını kullanarak doğayı keşfetmelerine fırsat yaratmayı amaçlamaktadır. Proje sayesinde çocuklarımızın, doğada hissederek, dokunarak, koklayarak ve duyarak, farklı deneyimler yaşama fırsatı bulması; böylece hem bedensel, hem de zihni gelişimlerinin olumlu yönde desteklenmesi hedeflenmektedir.

Minik TEMA: Önüm, Arkam, Sağım, Solum Toprak!

TEMA Vakfı olarak çocuklarımızın doğa ve oyun haklarını onlara geri vermek gerektiğine inanıyoruz; çünkü doğayı ve doğada oyunu çocuktan esirgemek onlardan oksijeni esirgemek gibidir. Oynarken öğrenen, öğrenirken oynayan mutlu çocuklar en büyük kazancımız olacaktır. Minik TEMA İstanbul Projesi ile çocukları dışarıya çıkarmış, oyunla ve keşfederek öğrenmelerini sağlamış, öğretmenleri açık hava etkinliklerine teşvik etmiş, doğaya duyarlı ve sağlıklı bir nesil yetiştirmiş olacağız.

Minik TEMA: Ben Toprağı Seviyorum!

Çocukların toprak, erozyon, doğa konularında farkındalık kazanması Minik TEMA İstanbul Projesinin en önemli çıktılarından biri olacaktır. Geleceğimiz çocuklarımızdır. Toprağını ve doğayı seven çocuklar "sürdürülebilir yaşamın" teminatı olacaklardır. Geleceğimiz olan çocuklarımızın toprağı tanıyarak, severek, ona kıymet vererek büyümeleri hedefiyle, okul öncesinde doğa eğitimi için öğretmenlerimiz tarafından atılacak bu ilk adımın, gelecek diğer adımlara öncü olacağına inanıyoruz.

M. Serdar Sarıgül
Genel Müdür ve İcra Kurulu Üyesi
TEMA Vakfı

MİNİK TEMA EĞİTİM PROGRAMI

İnsan beyni ve biyolojik süreçleri hızla gelişir ve çocukların ilköğretim yaşamlarına başlamadan önceki deneyimleri, ömür boyu sahip olacakları yaklaşımları, değer yargılarını, davranışları, alışkanlıkları, becerileri ve kimliği belirler. Dolayısıyla hayatın ilk yılları, çocuklara doğa sevgisi kazandırmak ve sürdürülebilirliğe yönelik doğru tutum ve davranışlarını beslemek için iyi bir fırsattır.

Çocukların doğa dostu bir yaşam tarzını benimsemesinde en önemli etkenlerden biri de açık havanın bir öğretim aracı olarak kullanılmasıdır. Araştırmalara göre doğal ortamlarda düzenli ve sürekli olarak tekrarlanan olumlu deneyimler, sürdürülebilir davranışlar ve yaşam tarzı edinmede etkili olmaktadır. Yani çocuklara yaşatılacak açık hava deneyimleri, örgün öğretimin yapıldığı sınıf içi eğitim etkinliklerinden çok daha etkili olabilir. Bu nedenle öğretmenler okul bahçelerinde ve yeşil alanlarda eğitim yapmaya teşvik edilmelidir. TEMA Vakfı, Minik TEMA Eğitim Programını, okul öncesi çağındaki çocuklar ile ilkokulun ilk yıllarındaki çocukların doğada/açık havada geçirdikleri zamanın artmasını sağlamak ve ekolojik okuryazar; yani doğanın ilkelerini ve sınırlarını bilen, doğayla uyumlu yaşamaya çalışan bireyler olmalarını desteklemek amacıyla 2010 yılında Türkiye Okul Öncesi Eğitimi Geliştirme Derneği işbirliğinde geliştirmiştir. Minik TEMA, çocukların çevre, doğa, toprak, erozyon, sürdürülebilir yaşam gibi konularda farkındalık oluşturmalarını ve olumlu tutum geliştirmelerini hedeflemektedir. 2010-2011 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü ile imzalanan protokol dâhilinde 16 ilde 77 okulda 4.509 okul öncesi öğrencisiyle uygulanmıştır. 2011-2012 Eğitim-Öğretim yılında 34 ilde 345 okulda 19.649 öğrenciyle buluşan Minik TEMA Eğitim Programı'nın, 2012-2013 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ile yaptığı 3 yıllık işbirliği anlaşması ile 30.000'in üzerinde çocuğa ulaşması hedeflenmektedir.

Eğitim Programında toprak, su ve hava konularıyla ilgili öğretmenlere yönelik bazı temel bilgiler ve programın amacına ulaşmasını sağlayacak 42 etkinlik bulunmaktadır. Öğretmenler çocukların yaş grubuna göre 42 etkinlikten en az 26'sını seçerek uygulayacaklardır. Etkinlikler okul öncesi/sınıf öğretmenleri tarafından uygulanacaktır. TEMA Vakfı Temsilcileri, projeyi uygulamak için gönüllü okulların başvurularını kabul ederek okullara gerekli materyalleri ulaştıracak; bu okullardaki gönüllü öğretmenler eğitim etkinliklerini sınıflarında uygulayacak, fidan dikimi, uzman konuk davet etme, alan gezisi gibi faaliyetlerde temsilcilerden yardım talep edebileceklerdir.

Gelecekte çevrenin şekillenmesinde iki grup önemli rol oynayacaktır. Bunlar; doğal varlıkların yönetimi ile ilgili karar vericiler ve sivil toplum kuruluşları ile eğitimcilerdir. Eğitimciler öğrenenleri çevreden gelen uyarılar üzerinde sağlıklı değerlendirmeler yapabilmeleri için gerekli bilgi ve becerilerle donatmakla sorumludurlar. Doğal varlıklar ile ilgili karar vericiler ve sivil toplum kuruluşları ise amaçlarımıza ulaşmak için gereken bilgi ve teknolojiyi sağlarlar (CEE, 2004).

Yukarıda değinildiği üzere sivil toplum kuruluşlarının kamuoyuna, amaçlarına ulaşma konusunda gereken bilgi ve teknolojiyi sağlama görevi vardır. TEMA Vakfı'nın, çevrenin korunması konusunda kamuoyu oluşturma ve karar vericilerin eylemlerini bu yönde gerçekleştirmelerine katkı sağlamanın yanı sıra, kamuoyunu bilgilendirmek ve bilinçlendirmek gibi bir görevi de bulunmaktadır. Bu eğitimler değişik kurumlarda, çeşitli meslek gruplarına yönelik olarak uygulanmakla birlikte, son dönemde okullarda öğrencilere yönelik yapılan eğitimlere etkin katılımın sağlandığı ve bu çalışmaların verimli olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda bilinmektedir. Minik TEMA sayesinde öğrenciler çevre eğitimlerini açık alanlarda uygulamalı olarak, yani yaşayarak öğrenecek, sosyal sorumluluk bilincini olabildiğince erken yaşta kazanacaklardır. Minik TEMA Eğitim Programı'nın pilot

uygulamalarından sonra alınan geri bildirimler ışığında güncellemeler yapılmış ve programın hedef grubu içine ilkokul öğrencileri de dâhil edilmiştir.

MİNİK TEMA PROGRAMININ NİHAİ HEDEFİ

Erken çocukluk döneminde duyuların uyarılması, ayırt etme ve problem çözüme becerilerinin geliştirilmesi yoluyla yapılacak çevre eğitimi ile çocukların farkındalık düzeyleri yükselecek, olumlu tutumlar benimsemeyi öğrenebileceklerdir. Böylece ortaokul yıllarında çevreye ilişkin etkinliklere katılım çalışmalarında da bulunabileceklerdir (Hart, 1992).

Okul öncesi eğitim ve ilkokul programları içinde Minik TEMA Eğitim Programı'nın konularına yer verilip ilgili kazanımlara ulaşıldığında, çocuk sonraki eğitim dönemlerinin gerektirdiği, çevre eğitimi ile ilgili olan; etik davranma, bilinçli tüketici olma, çevre bilinci ve çevredeki kaynakları etkili kullanma, sorumluluk, işbirliği ve takım çalışması konularında gerekli bilgi, beceri ve tutumlara sahip olacaktır. Ancak eğitim programının amacına ulaşabilmesi için her şeyden önce çocuğun ilk özdeşim modelleri olan aile bireylerinin doğru tutum ve davranışlara sahip olması gerekir. Bunun yanı sıra evde ve okulda kullanılan eğitim araçlarının ve diğer kaynakların uygunluğunun sağlanması ve öğretmenlerin çevre konusunda yeterli bilgi, beceri, tutum, davranış ve katılım düzeyine sahip olması gerekir. Araştırmalar, olumlu tutumların davranışa dönüşmesinin kısa sürede gerçekleşmediğini göstermektedir. Bunun yanı sıra çevreye karşı olumlu tutumları olduğunu söyleyen fakat çevreyi korumak için hiçbir şey yapmayan pek çok insan bulunmaktadır. Bu nedenlerle ve sürdürülebilirliği sağlamanın temel koşullarından biri olan yaşam boyu öğrenme yaklaşımının gereği olarak, bütün bireylerin eğitim ve öğretim süreçlerinde mutlaka uygulamalı çevre eğitimi almaları gerekmektedir (Erten, 2003; Erten, vd.2003; Anonim, 2004; Güler, 2010).

Minik TEMA Eğitim Programı, etkinliklerin uygulanmasında aile katılımına önem vermektedir. Bunun sağlanabilmesi amacıyla etkinliklerle beraber aile katılımını teşvik edecek öneriler sunulmuştur. Program, yaşam boyu öğrenme yaklaşımı gereği çocukların ailelerinin de çevre eğitimi almaları hedefini desteklemektedir.

ÇOCUĞUN GELİŞİMİ VE ÇEVRE EĞİTİMİ

Çocuğun gelişimini, kalıtım, çevre (fiziksel ve sosyal) ve hormonlar etkilemektedir. Çocuğun genetik özelliklerinin ve hormonlarının sağlıklı olmasının yanı sıra yeterli ve dengeli beslenmesi, uyarıcı açısından zengin bir çevrede ve zararlı ortamlardan uzak büyümesi, hastalık ve kazalardan korunması ve eğitim aldığı okulların koşullarının iyi olması onun gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Çocuğun fiziksel çevresinin yanı sıra sosyal çevresinin de olumlu niteliğe sahip olması onun ileride bilgili, bilinçli ve yaşına uygun davranışlara sahip bir birey olmasını kolaylaştıracaktır. Örneğin ebeveynlerin devamlılığı, anne-babanın çocukla iletişim şekilleri, anne-babanın birbirleriyle ilişkileri, çocuk yetiştirme tutum ve davranışları, ailedeki çocuk sayısı, ailenin bulunduğu sosyo-ekonomik düzey, ailenin ve toplumun kültürel değerleri ile okuldaki arkadaşları ve öğretmenleri, çocuğun kişiliği ve eğitimi dolayısıyla geleceği üzerinde söz sahibi olan sosyal çevre değişkenleridir (Mangır ve Haktanır,1992).

Evrensel olarak her çocuğun sağlıklı bir ortamda büyüme, eğitim alma ve gelişme hakkı vardır. Ona bu haklarını sağlayacak olanlar ise çevresindeki yetişkinlerdir. Yetişkinler çocuğa gerekli bu temel hakları sağlamanın yanı sıra ona bir vatandaş olarak haklarını ve sorumluluklarını da öğretmek durumundadırlar.

Bir toplumda her vatandaşın sahip olması gereken haklar ve sorumluluklar vardır. Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı ve bireyin yaşadığı çevrenin, toplumun, ülkesinin ve yerleşiminin sahip olduğu doğal ve yapay zenginliklerin korunması ve geliştirilmesi

sorumluluğu vardır. Haklar ve sorumluluklar, insanlara okul öncesi dönemden itibaren örgün ve yaygın eğitim aracılığıyla verilecek çevre eğitimi sayesinde öğretilir.

Alan yazında okul öncesi dönemden itibaren bu alanda eğitim almanın ve farkındalık geliştirmenin insanların ileride sebep olacağı çevresel problemleri azaltacağı vurgulanmakta ve bu yönde öneriler getirilmektedir (Lubomira, 2004).

Çevre eğitimi konusundaki çabaların amacı bütün dünyada benzerdir: çevresel kaliteyi artırmak ve sürdürmek ile gelecekteki çevresel problemleri önlemek. Çevre eğitimi kısmen bilgi vermeyi içerir, bu yolla çocukların çevreye ilişkin bilgileri artırılır. Öğrenciler küresel ısınma, katı atıklar ve diğer çevresel problemleri öğrenirler; ekolojiyi ve dünyanın nasıl çalıştığını öğrenirler; çevresel bozulmanın sonuçlarını öğrenirler ve çevresel problemlerin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde kendi rollerini öğrenirler. Bunun yanı sıra çevre eğitimi, tutum ve davranışlarda doğru kişisel değerlerin oluşmasını sağlayarak ve öğrencilerin çevre ve çevre problemlerine katkıları hakkındaki düşüncelerini açığa çıkarıp değerlendirmelerine yardımcı olarak bu konularda farkındalığı artırır. Bireylerin, insanların farklı ve hatta birbiriyle çatışan değer yargılarına sahip olduklarını, ancak bu çatışmaların çevre problemlerini çözüme ve önlemeye yönlendirilmesi gerektiğini anlamalarına yardımcı olur.

Çevre eğitimi aynı zamanda uygulamalı bir eğitimidir: ağaç nasıl dikilir, çevresel zararı azaltmak için bitkiler nasıl yetiştirilir gibi konuların yanı sıra bu eğitim vatandaşların nasıl hareket etmesi gerektiğinin üstünde de durur. Etkili bir mektup yazmaktan yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası lobi etkinliklerine kadar örnekler üzerinde çalışılır (Haktanır, 2007).

ÇEVRE EĞİTİMİNİN AMAÇLARI

Erken yaşlarda verilecek bir çevre eğitimi programının amaçları aşağıda sunulmuştur:

a. Farkındalık: Öğrencilerin çevrelerine ve çevre problemlerine karşı duyarlılık ve farkındalık kazanmalarına yardımcı olmak; uyarıcıları algılama ve ayırt etme becerisini geliştirmek ve bu algıları süreçten geçirerek, özelleştirip geliştirerek bu yeni beceriyi farklı alanlarda kullanmak.

b. Bilgi: Öğrencilerin çevrenin fonksiyonu, insanların çevreyle nasıl etkileşime girdikleri ve çevreyle ilgili konuların ve problemlerin nasıl ortaya çıkıp, nasıl çözümlendiği hakkında temel bir anlayış kazanmalarına yardımcı olmak.

c. Tutumlar: Öğrencilerin çevreye ilgi duymasına ve geliştirilebilir ve sürdürülebilir bir çevre için sorumluluk almak ve güdülenmek için gerekli değerleri kazanmasına yardımcı olmak.

d. Beceri: Öğrencilerin çevresel problemleri belirlemek, araştırmak ve bu problemlerin çözümüne katkıda bulunmak için gerekli becerileri kazanmasına yardımcı olmak.

e. Katılım: Öğrencilerin çevresel konu ve problemlerin çözümüne karşı düşünceli ve olumlu eylemler başlatmak için gerekli bilgi ve becerileri kullanmada deneyim kazanmalarına yardımcı olmak.

Eğitim programının temaları doğrultusunda hazırlanan kazanımlar aşağıda sunulmuştur.

1. Toprağın canlılar (insanlar, yeraltında/yerüstünde yaşayan böcek ve bitkiler) için barınak olduğunu söyler.
2. Toprağın canlılara besin sağladığını söyler.
3. Toprağın canlılara araç (giysi, bardak, tuğla, kâğıt, tabak gibi) sağladığını söyler.
4. Toprağın farklı yapılarda (doku, renk gibi açılardan) olduğunu açıklar.
5. Toprağın içinde cansız varlıklar (taş, eski çağlardan kalan ev ve eşya kalıntıları, fosiller ve su gibi) olduğunu açıklar.
6. Toprağın içinde canlı varlıklar olduğunu açıklar.
7. Bitkilerin toprak için gerekli (toprağın zenginleşmesi, erozyondan korunması, canlı çeşitliliğinin artması gibi nedenlerle) olduğunu söyler.

8. Çevre ile ilgili (hava, su, toprak, bulut, yağmur, rüzgâr, ağaç, bitki, hayvan gibi) belli kavramları/varlıkları açıklar.
9. Doğal varlıkları dikkatli kullanmak gerektiğini açıklar.
10. Toprağı neden kirletmemek gerektiğini söyler.
11. Orman yangınının toprağa zarar verdiğini söyler.
12. Rüzgâr erozyonunun toprağa zarar verdiğini söyler.
13. Su erozyonunun toprağa zarar verdiğini söyler.
14. Temiz havanın tüm canlıların sağlığı için gerekli olduğunu söyler.
15. Temiz suyun tüm canlıların sağlığı için gerekli olduğunu söyler.